

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

UKRAINIAN INSURANCE MARKET DURING THE WAR

Дослідження функціонування страхового ринку країни обумовлено його роллю в забезпеченні стабільного функціонування суб'єктів господарювання через надання страхового захисту. Значну роль відіграє страхування й в процесі захисту майнових та особистих інтересів громадян країни. Крім того, страховий ринок є другим за величиною сегментом фінансового ринку країни, який безумовно впливає на стійкість економічної системи, що особливо актуально у умовах активних бойових дій. В роботі досліджено функціонування страхового ринку України з початку запровадження воєнного стану, виявлено основні тенденції та проблеми розвитку, окреслено першочергові завдання для розв'язання. Страхові компанії, ґрунтуючись на наявному досвіді трансформування й адаптації діяльності під час коронакризи, вкотре продемонстрували спроможність до відновлення повноцінного функціонування ринку внаслідок дії форс-мажорних обставин й вже пропонують оновлені страхові продукти з додатковим покриттям щодо врахування впливу війни. В країні запроваджено активний діалог між державою, страховими компаніями та міжнародними організаціями щодо розробки комплексної програми страхування воєнних ризиків, яка дозволить страховикам реалізувати страховий захист в повному обсязі та сприятиме залученню коштів для розбудови країни.

Ключові слова: страховий ринок, страхування, воєнний стан, форс-мажор, страхування воєнних ризиків.

The entire territory of Ukraine is in crisis due to the military aggression of the Russian Federation, which entails economic decline in all sectors of the economy. This paper presents a study of the insurance market in extremely difficult conditions. It is found that at the beginning of the introduction of martial law, insurance companies faced a number of problems, but the coronavirus crisis helped to quickly organize work remotely. The article analyses the dynamics of the number of insurance companies and notes the introduction of a new market participant, which will ensure the promising development of exports of Ukrainian origin. An analysis of the key performance indicators of companies and insurance products that attracted the most premiums is presented. The index of insurance market penetration is calculated to determine its development in the country's economy and for clarity in comparison with the indicators of other countries. Examples of insurance products that allow covering risks from military operations are demonstrated, which shows the readiness of insurance companies to respond to changes in a timely manner, but due to the possible large amounts of compensation, companies set a number of restrictions, which creates a small demand for the product. The article considers that the state is developing comprehensive insurance against war risks and finds out that the insurance market regulator makes an important contribution to its transparent and reliable development. Despite the downturn in business, companies continue to work to ensure profitability. Therefore, the introduction of an effective system of war risk insurance is an important task for the country, which requires unity in cooperation between the state, insurance market participants and international organizations, which will ensure both stability in the activities of society and the possibility of raising funds for the development of the country.

Key words: insurance market, insurance, martial law, force majeure, war risk insurance.

УДК 368 (339.13):355

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.5-7>

Марина А.С.¹

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів,
обліку і оподаткування,
Національний авіаційний університет

Пеценко М.В.

здобувач освіти ОС Бакалавр,
Національний авіаційний університет

Maryna Anna

National Aviation University

Petsenko Mariia

National Aviation University

Постановка проблеми. Сучасний світ в міру розвитку інноваційних технологій перебуває в стані швидкої трансформації, яка породжує різного роду виклики та загрози. Стан захищеності суспільства безпосередньо впливає на рівень економічного розвитку, тому питанням безпеки функціонування суб'єктів господарювання відводиться велика увага. Саме страхування, як особливий вид фінансової діяльності, приймає основні виклики ризику та небезпек як для громадян, так і для суб'єктів господарювання. За своїм сутнісним змістом страхова діяльність передбачає прийняття ризиків непередбачуваних подій, негативних чинників та збитків користувачів послуг. Виконуючи свою основну діяльність, страхові компанії акумулюють великі суми коштів, які можуть спрямовувати в різні галузі економіки, виступаючи в ролі інвестора. Використання ресурсів страхових компаній в якості інвестицій суттєво впливає на розвиток країни, а розвинутий страховий ринок забезпечує потреби населення та суб'єктів господарювання в необхідному захисті.

На сьогодні Україна зазнає вагомих негативних впливів в соціальній та економічній сферах через збройну агресію російської федерації. Й через міжнародні канали взаємодії кризові тенденції поширюється також на інші країни. Страховий ринок, який має забезпечувати надійне соціально-економічне середовище країни, зіштовхнувся з новими проблемами та іншими масштабами ризиків. На відміну від інших сфер фінансової діяльності, сутність страхування розкривається через управління та прийняття ризиків. Тому кожна кризова ситуація породжує як проблеми так і напрями розвитку страхового ринку. Оцінка діяльності страхових компаній в умовах воєнного стану є досить актуальною, оскільки визначає шляхи подолання негативних наслідків даної ситуації та використовувати наявний досвід для формування конкурентоспроможних вітчизняних страхових продуктів, забезпечуючи захист інтересів суб'єктів господарювання та підвищуючи інвестиційну привабливість країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей функціонування

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5634-9402>

вітчизняного страхового ринку в різні періоди приділяли увагу чимало науковців та економістів-практиків. Останнім часом дослідження страхового ринку здійснювалися через призму впливу карантинних обмежень чи збройної агресії. Зокрема в працях Братюка В. [1], Думи В. [2], Пишного П. [3], Рудої О. [4] та Татаріної Т. [5] висвітлюється страхова діяльність в умовах воєнного стану. Водночас, динамічний розвиток подій та впровадження окремих елементів страхування воєнних ризиків в практичну діяльність страхових компаній визначають актуальність додаткового дослідження умов функціонування страхового ринку України на сучасному етапі.

Постановка завдання. Зважаючи на роль страхового ринку в забезпеченні загальної макрофінансової стабільності країни, метою роботи є дослідження особливостей функціонування страхового ринку України в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Страховий ринок виступає «гарантом» фінансової безпеки, сприяє уникненню ризикових подій, та ефективному реагуванню на їх наслідки, дозволяючи суб'єктам господарювання безперебійно працювати не зазнаючи великих фінансових потрясінь. За визначенням Рудої О., страховий ринок є системою «стійких економічних відносин між покупцями, посередниками і продавцями, а також страховиками і регуляторними органами, пов'язаних із формуванням попиту, пропозиції та ціни на прямий страховий захист і перестраховування, які виникають у страхових, перестраховальних і супутніх послугах у певній країні, групі країн чи міжнародному масштабі, що піддається регулюванню» [4]. Розвиток країни проходить не лише через піднесення, але й кризові явища, які негативно впливають на будь-який сегмент економіки, страховий ринок не є виключенням. Оговтавшись від COVID-19, що було оголошено Всесвітньою організацією охорони здоров'я пандемією, страховий ринок України зіткнувся з новим випробуванням. 24 лютого 2022 р. із вторгнення РФ на територію України розпочалася повномасштабна війна та одразу Указом Президента в країні було введено воєнний стан [6], який триває вже понад

14 місяців. Діяльність в умовах війни супроводжується найвищим ступенем невизначеності, неможливістю передбачити хід подій, масштабуванням зони небезпеки на всю територію країни, що породжує економічну кризу. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [7] визначає воєнний стан, як «особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень».

Страхові компанії зіштовхнулися з низкою проблем, серед яких найбільше уваги в перші місяці воєнного стану потребували переміщення персоналу та організації роботи віддалено, розірвання договорів або відтермінування платежів. Негативно вплинуло на стан страхового ринку в цілому зменшення кількості надходжень премій, знищення об'єктів нерухомості, складності виїзду на місця страхових випадків, особливо урегулювання страхових випадків на територіях проведення активних бойових дій. Досвід роботи під час коронакризи забезпечив швидкий перехід в режим он-лайн, рекомендації НБУ щодо спрощення процедури врегулювання страхових випадків – це надало можливість налагодити діяльність та продовжувати працювати в надскладних умовах.

На страховому ринку України продовжують здійснювати діяльність дві групи страхових компаній: компанії, що спеціалізуються на страхуванні життя (СК life) та компанії, які спеціалізуються на ризикових видах страхування (СК non-life), чисельність яких поступово скорочується (табл. 1).

Таблиця 1

Кількості страхових компаній на страховому ринку України

Дата	Кількість страхових компаній			Відхилення (+/-)
	non-life	life	Разом	
31.12.2020	190	20	210	–
31.12.2021	142	13	155	-55
31.03.2022	132	13	145	-10
31.06.2022	129	13	142	-3
31.09.2022	127	12	139	-3
31.12.2022	116	12	128	-11
31.03.2023	110	12	122	-6

Джерело: систематизовано авторами на основі [8]

Зазначена динаміка, у 2020–2021 рр. була обумовлена зміною підходів до регулювання ринку, яку запровадив НБУ, щодо дотримання нормативів платоспроможності, надійності, ліквідності та прозорості в діяльності страхових компаній. Негативно позначилося на кількості страховиків й карантинні обмеження та пов'язане з цим падіння ділової активності: не всі компанії були готові до такого масштабу пандемії, тому не змогли адаптуватися до ситуації та відповідати встановленим нормативним вимогам регулятора. За період воєнного стану кількість страхових компаній зменшилася на 33 і станом на 31.03.2023 становила 122 одиниць: з них non-life 110 та life 12.

В першому кварталі 2022 р., на початку введення військового стану, страховий ринок покинуло 11 компанії [8], 10 з яких були зареєстровані в зоні проведення Операції об'єднаних сил (ООС). Більшість страхових компаній були позбавлені ліцензій через порушення регулятивних вимог НБУ.

В лютому 2023 р. до реєстру страхових компаній було включено Експортно кредитне агентство (ЕКА) – страховика-резидента зі спеціальним статусом, який має ліцензію на здійснення на добровільних та комерційних засадах страхування, перестраховування й надання гарантій. Основною метою створення агентства є стимулювання експорту українського походження [8]. Одним із видів діяльності, агентства є страхування та перестраховування прямих інвестицій з України, проте, воно не здійснює страхування прямих інвестицій в Україну. Для усунення цієї проблеми було розроблено законопроект № 9015 від 14.02.2023, який передбачає розширення можливостей, для страхування інвестицій іноземних та вітчизняних інвесторів в Україну, зокрема, від воєнних ризиків [5]. Документ є важливим кроком для забезпечення страховим захистом саме українських інвесторів, наявний міжнародний досвід свідчить про позитивний результат забезпечення страхування інвестицій від воєнних ризиків через спеціалізовані установи [9]. Зокрема Багатостороннє агентство з інвестиційних гарантій (*Multilateral Investment Guarantee Agency, MIGA*) та Американська міжнародна фінансова корпорація розвитку (*Development Finance Corporation, DFC*) готові покривати ризики інвесторів та фінансувати проекти в Україні, проте фінальних домовленостей між організаціями та урядом України так і не

досягнуто, оскільки воєнні ризики дуже складно перестраховувати [3].

Відповідно до оновленого законодавства, функція перестраховування інвестицій належить ЕКА, українські страхові компанії при цьому не будуть задіяні. На думку генерального директора асоціації «Страховий бізнес» В. Черняхівського, реалізація захисту зарубіжних та вітчизняних інвестицій від воєнних ризиків на рівні функціонування страхового ринку є цілком можливою за наявності відповідної підтримки міжнародних перестраховальників. При цьому страхові компанії розглядають два робочі варіанти: відповідно до першої моделі покриття військових ризиків здійснюється виключно силами страхового ринку із одночасним перестраховуванням закордоном, в другому варіанті передбачається залучення держави в якості основного гаранта, який би здійснював часткову компенсацію страховим компаніям страхового платежу за договорами страхування військових ризиків [3]. Паралельно ведеться робота й перемовини з міжнародними донорами для створення Трастового фонду, який уможливить реалізацію першої моделі страхування воєнних ризиків в межах страхового ринку країни.

Попри зменшення кількості компаній, обсяг активів страховиків (табл. 2) в 2022 р. порівняно з 2021 р. вдалося не лише не зменшити, а й наростити на 9,5%. Найбільший приріст спостерігається в третьому кварталі, найменший в другому. Позитивна тенденція також, простежується за розміром страхових резервів, які було збільшено на 12,6%, найбільше значення за рік в порівнянні з аналогічним періодом минулого року, було в третьому кварталі, найменше в другому.

Попри зростання активів страхових компаній та розміру страхових резервів, варто зазначити негативні тенденції щодо скорочення страхових премій, отриманих страховиками. Зменшилися й страхові виплати, що обумовлено «заморожуванням» частини страхових договорів внаслідок введення воєнного стану, отже відбулося й зменшення показника рівня виплат. За даними НБУ [8], найбільш істотне падіння показників спостеріглося саме в першому кварталі 2022 р., з початком повномасштабного вторгнення, а вже в третьому кварталі 2022 р. відзначилися нарощуванням страхових премій. За рік повномасштабної війни

Таблиця 2

Динаміка основних показників діяльності страхових компаній, млрд грн

Рік, дата	Активи	Страхові резерви	Страхові премії	Страхові виплати	Рівень виплат, %
2020	64,9	34,1	45,2	14,9	32,96
2021	64,2	36,5	49,7	18,0	36,22
2022	70,3	41,1	39,6	13,0	32,83

Джерело: розраховано авторами на основі [8]

виплати за договорами з ризикового страхування зменшилися на 29,26%, зі страхування життя лише на 6,76%.

В страховому портфелі за 2020–2022 рр. найбільша кількість залучених премій традиційно припадає на автострахування (табл. 3).

Отримані премії «Зеленої картки», виступили драйвером підтримки ринку і в порівнянні з 2021 р. збільшилися на 2,2 млрд грн, тобто вдвічі, відповідно зі збільшенням премій відбулося й збільшення виплат на 0,2 млрд грн. Попит на цей вид страхування актуалізувався, оскільки багато українців виїхали на своїх автомобілях за кордон. Також, збільшення надходжень спостерігається за страховим пакетом «Від нещасних випадків», інші види страхових продуктів продемонстрували спад: найбільше скорочення спостерігається в медичному страхуванні (-2,8 млрд. грн), страхуванні майна та вогняних ризиків (-2,5 млрд. грн). КАСКО хоч і продемонструвало зниження на 2,2 млрд. грн, але його варто віднести до позитивних змін, оскільки за даним видом страхування у 2022 р. було залучено найбільше страхових премій в сумі 8,4 млрд. грн.

Коефіцієнт збитковості обов'язкових видів страхування у 2022 р. – березні 2023 р. залишився на рівні 45%: негативний вплив від зростання резервів збитків нівелювався збільшенням

обсягу зароблених премій. Аналогічний показник для добровільних видів страхування зменшився до 42%, що відбулося в основному за рахунок зменшення обсягу резервів. Загальний коефіцієнт збитковості страхування становив 43% наприкінці 2022 р. року. Страхові компанії, що функціонують на ринку України, завершили IV квартал 2022 р. з незначним збитком, проте за результатами року були доволі прибутковими. Рентабельність капіталу ризикових страховиків становила 15%, страховиків життя – 13% [8].

Досліджуючи страховий ринок варто проаналізувати показник рівня проникнення страхування, який відображає розвиток страхового сектору в країні. Показник розраховується, як відношення валових страхових премій до ВВП країни. Результати аналізу у 2020–2022 рр. наведено на рис. 1.

Рівень проникнення страхування за аналізований період має невеликі значення, при цьому спостерігається негативна тенденція до зменшення. Найвище значення показника у 2020 р. 1,08%, в 2021 та 2022 р. відповідно 0,91% і 0,76%. Для порівняння, в США рівень проникнення страхування у 2021 р. становив 12,4%; у Великій Британії 11,3%; Швеції 11,2%; Японії 7,1%; Франції 10,6%; Німеччині 6,7%; Польщі 2,5% [11]. Порівнюючи показники проникнення страхування України

Таблиця 3

Динаміка страхових премій та виплат за найпоширенішими видами страхування, млрд грн

Вид страхування	2020		2021		2022		2022/2021	
	Премії	Виплати	Премії	Виплати	Премії	Виплати	Премії	Виплати
КАСКО	8,5	3,8	10,6	5,0	8,4	3,9	-2,2	-1,1
ОСЦПВ	6,1	2,9	6,9	3,5	6,8	2,8	-0,1	-0,7
Зелена карта	1,3	0,7	1,8	0,6	4,0	0,8	2,2	0,2
Медичне страхування	7,3	3,2	9,4	4,1	6,6	3,0	-2,8	-1,1
Життя	5,0	0,6	5,9	0,8	4,8	0,8	-1,1	0,0
Майна та вогняних ризиків	6,9	1,2	4,9	2,3	2,4	0,5	-2,5	-1,8
Фінансових ризиків	3,0	1,0	2,0	0,2	0,9	0,5	-1,1	0,3
Вантажів та багажу	1,7	0,2	1,5	0,2	0,9	0,1	-0,6	-0,1
Від нещасних випадків	1,6	0,2	1,2	0,1	1,4	0,2	0,2	0,1
Інші	4,9	1,3	1,7	0,3	2,6	0,3	0,9	0,0

Джерело: систематизовано авторами на основі [8]

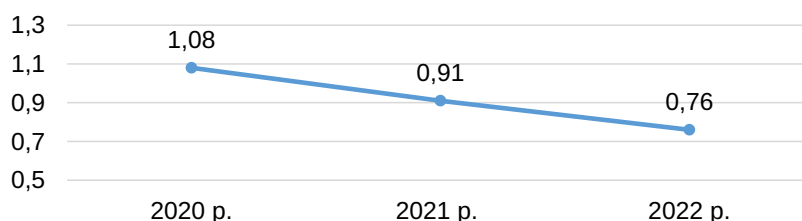

Рис. 1. Рівень проникнення страхування, %

Джерело: побудовано авторами на основі [8; 10]

зі значеннями в інших країнах, можна зробити висновок про дуже низький рівень розвитку вітчизняного страхового ринку, й погіршення його стану внаслідок війни.

Узагальнюючи дані щодо стану страхового ринку України під час війни, варто відзначити його знаходження в кризовий ситуації, проте він продовжує працювати та забезпечувати захист суспільства та суб'єктів господарювання. Під час пандемії, страховики адаптувались до нових реалій, почали створювати нові страхові продукти. Захист від Covid-19 для індивідуальних клієнтів швидко розробили та додали до асортименту страхових послуг страхові компанії «ТАС», «АРХ», «Універсальна», «ІНГО», «АСКА-Життя», «ВУСО», «Країна» та інші [5]. Аналізуючи перспективи розвитку страхової діяльності під час війни, дослідники погоджуються з правомірністю віднесення воєнних дій до категорії «форс-мажорних» обставин, проте наявність таких обставин не може звільнити страхові компанії від виплати відшкодування. Звільненню підлягає лише відповідальність за порушення зобов'язань, якщо воно мало місце внаслідок дії обставин непереборної сили [2]. Страхові випадки, які сталася в наслідок дії воєнних ризиків, страховою компанією не покривається, проте всі інші за договорами відшкодовуються.

Тому, аналогічно до ситуації коронакризи, в умовах воєнного стану страхові компанії почали пропонувати захист від воєнних ризиків (табл. 4). Пропонований захист від воєнних ризиків не є окремим продуктом, він представлений додатковою функцією до вже існуючого, або вдосконаленим продуктом, який покриває часткові ризики воєнних дій. В кожній запропонованій програмі існують особливі умови, які пов'язані зі ступенем завданого ризику; географічним обмеженням; лімітом страхового покриття.

Поки повноцінне страхування воєнних ризиків відсутнє, страхуванню підлягають невеликі об'єкти та фізичних осіб. Це пов'язано саме з величиною можливого збитку, який страхові компанії не в змозі будуть покрити. Саме обмеження в сумі є найбільшим стримуючим фактором, оскільки пропоноване покриття є дуже малим, тому премії за даними продуктами становлять невелику частину.

Не зважаючи на наявні обмеження, отримання незначних компенсацій є кращим варіантом у порівнянні з нічим. Саме тому потреба в страхових продуктах, що надаватимуть покриття воєнним ризикам зростатиме. Одночасно існує необхідність створення дієвої системи перестраховування цих ризиків, оскільки воєнні ризики є дорогими й вимагають обов'язкового перестраховування [5].

Таблиця 4

Страхові продукти українських страховиків, які передбачають захист від воєнних ризиків

Назва СК	Страховий продукт	Ризики, які покриває	Сума покриття	Що не покриває
«ВУСО»	КАСКО Patriot	пошкодження транспортного засобу осколками, ризик прильоту ракети, інших об'єктів, підрип на міні, прямий обстріл	10% від вартості авто	прямий обстріл ядерних, біологічних, хімічних атак; повна загибель авто
«АРКС»	Бронезахист	влучення снарядів, мін, куль, обрушення будівель, наслідки пожежі, мінування територій	до 4500 грн	участь в активних бойових діях; територія на якій відбуваються воєнні дії, окупована, в оточенні
«ІНГО»	КАСКО (опція воєнні ризики КАСКО)	за розділом договору: КАСКО (руйнівна дія ударних хвиль; пошкодження вогнем або темпом при близькому розташуванні від місця пожежі, в наслідок воєнних дій; зіткнення чи наїзд військової техніки; падіння сторонніх об'єктів оборонного і спеціального військового призначення); Страхування від нещасних випадків (страховий випадок – смерть або втрата працездатності водія, пасажир в результаті ДТП в наслідок воєнних дій)	КАСКО: 10% від страхової суми за договором, але не < 300 тис. грн Страхування від нещасних випадків: до 300 тис. грн	території високого ризику (перелік представлений на сайті)
TAC life	Страховка для бізнесу: страхування від військових ризиків	запропонований продукт створює захист від наслідків військових дій для вашого колективу	200 тис. грн	–

Джерело: систематизовано авторами за даними [12; 13; 14; 15]

Розширення умов та розроблення повноцінної системи страхування воєнних ризиків, сприятиме відбудові та відновленню економіки країни у післявоєнний час.

Першим кроком у вирішенні проблеми страхування військових ризиків, на думку регулятора, є розподіл страхування воєнно-політичних ризиків на два етапи, оскільки створення комплексної системи страхування є досить тривалим процесом. На першому етапі НБУ пропонує запустити перехідну модель для швидкого старту страхування воєнно-політичних ризиків, в основу якої можуть бути закладені ключові пропозиції Агентства США з міжнародного розвитку (*United States Agency for International Development, USAID*) щодо створення трастового фонду за участю міжнародних партнерів та донорів. Другий етап передбачатиме створення довгострокової та повноцінної вітчизняної системи страхування воєнно-політичних ризиків або Воєнного страхового пулу України, призначенням якого буде накопичення коштів для майбутніх виплат та централізоване перестраховування ризиків на міжнародному ринку [16].

Розробка системи страхування від воєнних ризиків в різних варіаціях є дуже актуальною проблемою, вирішення якої надає більше впевненості для інвесторів, пересічних громадян та економіки країни. Головною проблемою та найбільшою перешкодою у створенні ефективної системи страхування воєнних ризиків є ведення активних бойових дій на значній території країни. Безумовно, питанням започаткування системи страхування воєнних чи розширення категорії політичних ризиків варто було приділити увагу ще у 2014 р., передбачаючи ймовірність загострення конфлікту що розпочався на сході країни. Проте таких кроків не було зроблено, тому пошук на державному рівні можливостей побудови системи страхування воєнних ризиків свідчить про важливість даного сегменту ринку та необхідність його розбудови.

Для забезпечення фінансової стабільності на початку повномасштабного вторгнення НБУ спростив регуляторні вимоги для страховиків, щоб вони могли сконцентрувати увагу на результативному провадженні професійної діяльності. Вимоги були поновлені через шість місяців роботи в умовах воєнного стану для того щоб не допустити погіршення ситуації на страховому ринку та з урахуванням пристосування страхових компаній до «шоків» війни. Регулятор поступово поновив детальний нагляд за учасниками страхового ринку, що відобразилося в анулюванні ліцензій для деяких компаній.

Для страхових компаній було введено додаткові вимоги щодо якості активів, необхідність ревізії активів для уникнення завищення вартості наявної нерухомості та зменшення показників

неліквідних активів. Було також розширено вимоги ліцензування, перевірка структури власності у зв'язку зі збройною агресією (щодо відсутності власників істотної участі, які мають громадянство, реєстрацію, місцезнаходження рф та рб), зобов'язання розкриття інформації майнового та фінансового становища власників істотної участі в страхових компаній. Додатково було виділено перелік ознак, щодо визначення ризикової діяльності, що буде слугувати сигналом для анулювання ліцензії та визначено перелік умов за порушення яких страхова компанія, буде позбавлена ліцензії. Вимушені зміни на страховому ринку сприяють наближенню законодавчого забезпечення страхової діяльності до європейських стандартів, активізують позитивні тенденції розвитку страхової, фінансової та інвестиційної діяльності страхових компаній, а також сприяють посиленню фінансової безпеки країни [16].

Дії НБУ спрямовані на розвиток прозорого, надійного та конкурентоспроможного страхового ринку, який буде вчасно відповідати за зобов'язаннями перед користувачами послуг. Втім, запровадження нових вимог щодо діяльності страховиків було б доречним у мирний час. Під час війни учасники страхового ринку особливо гостро відчувають потребу в додатковій підтримці зі сторони регулятора. Компромісним було б рішення в частині формування структури активів у воєнний час, строків подання фінансової звітності та оприлюднення інформації. Важливим є також уникнення зловживань зі сторони страхових компаній за наданими послабленнями зі сторони регулятора.

У березні 2023 р. бізнес зазначив про позитивні очікування щодо перспектив економічної діяльності, підлаштовуючись до умов військового стану. Порівняно з лютим 2023 р. індекс очікувань ділової активності підвищився на 4,5 пункти та склав 49,5 досягнувши майже нейтрального рівня [8]. Таким чином, український бізнес робить все можливе для підтримки своєї діяльності та економіки країни. В цьому напрямку, за відсутності послаблень зі сторони регулятора, буде поступово реалізовуватися оптимістичний сценарій розвитку страхового ринку, відповідно до якого на ринку залишатимуться компанії, що вчасно підлаштовуються до розвитку подій, стабільно функціонують, відповідають вимогам регулятора, а також розробляють нові страхові продукти й ефективно впроваджують інновації.

Висновки. Страховий ринок є важливим структурним елементом фінансової системи, який через реалізацію специфічних продуктів здатен забезпечувати безпеку всієї країни. Об'єктивним є зниження показників функціонування страхового ринку в умовах війни, проте навіть в такій кризовій ситуації страхові компанії забезпечили прибутковість діяльності та продовжують безперервно

працювати. Актуальними продуктами страхових компаній стали часткові покриття воєнних ризиків. Це питання залишається не до кінця врегульованим та потребує взаємної співпраці держави, учасників страхового ринку та міжнародних організацій для вироблення дієвих механізмів страхування воєнних ризиків. Від активності в процесі розв'язання зазначеного питання усіх зацікавлених сторін залежить не тільки розвиток вітчизняного страхового ринку, а й можливість залучення інвестицій в економіку країни. Не менш важливим є створення комплексу заходів із залучення коштів в післявоєнне відновлення країни за активної участі страхових компаній.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Братюк В. П. Сучасні реалії в Україні та страховий ринок. Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції. *Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклик*. Мукачєво: МДУ, 2022. С. 19–21.
2. Дума В. В. Страхова діяльність в умовах російської агресії: правові підстави й практичні перспективи. *Scientific works of National Aviation University. Series: Law Journal "Air and Space Law"*. 2022, № 2(63). С. 160–166.
3. Пишний П. Страховка від дронів та ракетних атак. Як інвестори зможуть захистити свій капітал в Україні від воєнних ризиків. *Головні новини України та світу за день*. URL: <https://delo.ua/finance/yak-investori-zmozut-zaxistiti-svoyivkladennya-v-ukrayini-vid-viiskovix-rizikiv-413250/> (дата звернення: 13.04.2023).
4. Руда О. Л. Розвиток страхового ринку в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7634> (дата звернення: 11.04.2023).
5. Татаріна Т. В. Функціонування вітчизняного ринку перестраховання в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи*, 2022, 12 (30). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/3259/3274> (дата звернення: 15.04.2023).
6. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України від 24 лютого 2022 року N 2102-IX із змінами та доповненнями. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/U064_22?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01&_ga=2.31234495.1634821309.1681121436-565598937.1644944548 (дата звернення: 11.04.2023).
7. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19> (дата звернення: 11.04.2023).
8. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 12.04.2023).
9. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків. № 9015 від 14.02.2023.

URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41349> (дата звернення: 12.04.2023).

10. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2023. ТОВ "МінфінМедіа". URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp> (дата звернення: 14.04.2023).
11. Insurance indicators: Penetration – OECD Statistics. URL: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=25444> (дата звернення: 14.04.2023).
12. Страхова компанія ВУСО : офіційний вебсайт. URL: <https://vuso.ua/> (дата звернення: 15.04.2023).
13. Страхова компанія ARX: офіційний вебсайт. URL: <https://arx.com.ua/> (дата звернення: 15.04.2023).
14. Страхова компанія ІНГО: офіційний вебсайт. URL: <https://ingo.ua/> (дата звернення: 15.04.2023).
15. Страхова компанія ТАС: офіційний вебсайт. URL: <https://taslife.com.ua/> (дата звернення: 15.04.2023).
16. У Національному банку пропонують розділити на два етапи страхування воєнно-політичних ризиків. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3694533-u-nacbanku-proponuut-rozdiliti-na-dva-etapi-strahuvanna-voennopolitichnih-rizikiv.html> (дата звернення: 17.04.2023).

REFERENCES:

1. Bratyuk V. P. (2022) Suchasni realii v Ukraini ta strakhoviy rynek [Modern realities in Ukraine and the insurance market]. Proceedings of the *Upravlinnia sotsialno-ekonomichnymy transformatsiaymy hospodarskykh protsesiv: realii i vyklyk*. Mukachevo: MDU, pp. 19–21.
2. Duma V. V. (2022) Strakhova diialnist v umovakh rosiiskoi ahresii: pravovi pidstavy y praktychni perspektvy [Insurance activity in the conditions of Russian aggression: legal grounds and practical prospects]. *Scientific works of National Aviation University. Series: Law Journal "Air and Space Law"*, no. 2(63), pp. 160–166.
3. Pyshnyi P. Strakhovka vid droniv ta raketnykh atak. Yak investory zmozhut zakhystyty svii kapital v Ukraini vid voiennykh ryzykiv [Insurance against drones and missile attacks. How investors can protect their capital in Ukraine from military risks]. *Holovni novyny Ukrainy ta svitu za den*. Available at: <https://delo.ua/finance/yak-investori-zmozut-zaxistiti-svoyivkladennya-v-ukrayini-vid-viiskovix-rizikiv-413250/> (accessed: 13.04.2023).
4. Ruda O. L. (2022) Rozvytok strakhovoho rynku v Ukraini [Development of the insurance market in Ukraine]. *Efektivna ekonomika*, no. 2. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7634> (accessed: 11.04.2023).
5. Tatarina T. V. (2022) Funktsionuvannia vitchyznianoho rynku perestrakhuvannia v umovakh voiennoho stanu [Functioning of the domestic reinsurance market under martial law]. *Naukovi perspektvy*, no. 12 (30). Available at: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/3259/3274> (accessed: 15.04.2023).
6. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24 liutoho 2022 roku N 2102-IX iz zminamy ta dopovnenniamy [On the introduction of martial law in Ukraine. Decree of the President of Ukraine of 24 February 2022 No. 2102-IX as amended]. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/view/>

U064_22?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01&_ga=2.31234495.1634821309.1681121436-565598937.1644944548 (accessed: 11.04.2023).

7. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 12.05.2015 № 389-VIII [On the legal regime of martial law: Law of Ukraine of 12.05.2015 No. 389-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19> (accessed: 11.04.2023).

8. Ofitsiyni sait NBU [Official website of the NBU]. Available at: <https://bank.gov.ua/> (accessed 12.04.2023).

9. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro finansovi mekhanizmy stymuliuvannia eksportnoi diialnosti» shchodo strakhuvannia investytsii v Ukraini vid voiennykh ryzykiv. № 9015 vid 14.02.2023 [Draft Law on Amendments to the Law of Ukraine "On Financial Mechanisms for Stimulating Export Activity" on Insurance of Investments in Ukraine against Military Risks. No. 9015 of 14.02.2023]. Available at: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41349> (accessed: 12.04.2023).

10. Valovyi vnutrishnii produkt (VVP) v Ukraini 2023 [Gross Domestic Product (GDP) in Ukraine 2023]. TOV "MinfinMedia". Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (accessed: 14.04.2023).

11. Insurance indicators: Penetration – OECD Statistics [Insurance indicators: Penetration – OECD Statistics]. Available at: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=25444> (accessed: 14.04.2023).

12. Strakhova kompaniia VUSO: ofitsiyni vebsait [VUSO Insurance Company: official website]. Available at: <https://vuso.ua/> (accessed 15.04.2023).

13. Strakhova kompaniia ARX: ofitsiyni vebsait [ARX Insurance Company: official website]. Available at: <https://arx.com.ua/> (accessed 15.04.2023).

14. Strakhova kompaniia INHO: ofitsiyni vebsait [INGO Insurance Company: official website]. Available at: <https://ingo.ua/> (accessed 15.04.2023).

15. Strakhova kompaniia TAS: ofitsiyni vebsait [TAS Insurance Company: official website]. Available at: <https://taslife.com.ua/> (accessed: 15.04.2023).

16. U Natsionalnomu banku proponuiut rozdilny na dva etapy strakhuvannia voienno-politychnykh ryzykiv [The National Bank proposes to divide the insurance of military and political risks into two stages]. Ukrinform. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3694533-u-nacbanku-proponuut-rozdiliti-na-dva-etapi-strahuvanna-voennopolitichnih-rizikiv.html> (accessed: 17.04.2023).